

Фінансове та обліково-аналітичне забезпечення інноваційних процесів

УДК: 631.16:658.14.02

МАЛІЙ О.Г., кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФОРМУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Малій О.Г. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти

Метою статті є узагальнення теоретичних аспектів формування та функціонування фінансових ресурсів підприємств.

Фінансові ресурси є одним із фундаментальних понять фінансової науки. Проте дотепер серед науковців ще немає загальноприйнятої точки зору щодо теорії даного питання. Їх погляди є суперечливими і зводяться до широкої дискусії щодо фінансових ресурсів як самостійної фінансової категорії.

Фінансові ресурси відображають сукупність нагромаджень і доходів, які перебувають в розпорядженні підприємства, накопичені в процесі розподілу і перерозподілу виручки та прибутку, акумульовані в цільових джерелах і перетворені у відповідну матеріальну форму, або призначені для здійснення витрат для забезпечення розширеного відтворення. Перехід до ринкового механізму господарювання, нажаль, супроводжувався негативними тенденціями, які призвели до скорочення обсягів власних фінансових ресурсів і перепон у доступі сільськогосподарських підприємств до зовнішніх джерел фінансування.

Ключові слова: фінансові ресурси, джерела формування фінансових ресурсів, власні фінансові ресурси, залучені фінансові ресурси, фінансові відносини.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фінансові ресурси складають матеріальну основу функціонування фінансів. Від величини фінансових ресурсів залежить зростання виробництва та соціально-економічний добробут підприємства. Тому в умовах ринкової економіки пошук фінансових джерел розвитку підприємства, забезпечення найефективнішого використання фінансових ресурсів мають важливе значення в роботі підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти сутності функціонування фінансових ресурсів досліджується багатьма вітчизняними й зарубіжними науковцями, серед яких відомі вітчизняні вчені В. Борисова, О. Гудзь, П. Лайко, М. Мних, О. Непочатенко, А. Поддєрьогін, П. Стецюк, А. Чупіс та багато інших дослідників. Однак їх погляди до цього часу є суперечливими і зводяться до широкої дискусії щодо фінансових ресурсів як самостійної фінансової категорії.

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення теоретичних аспектів формування та функціонування фінансових ресурсів підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові ресурси є одним із фундаментальних понять фінансової науки. Проте дотепер серед науковців ще немає загальноприйнятої точки зору щодо теорії даного питання. Так, в окремих роботах П. Лайка, М. Мниха, О. Василика, К. Павлюка, А. Поддєрьогіна зазначається, що під фінансовими ресурсами слід розуміти всі грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств [4, 8, 17]. При цьому «до фінансових ресурсів належать грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в нефондовій формі» [17]. Та «загальна сума фінансових ресурсів складається у кожного підприємства з таких елементів, як статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал, інші кошти, які знаходять відображення в пасиві бухгалтерського балансу підприємства» [1, 2].

Інший підхід в роботах П. Ревенко, Б. Вольфмана, Т. Кисельової: «будь-яке підприємство для своєї роботи повинно мати у наявності певні засоби, які мають вартість, чи по-інакшому, фінансові ресурси. Ці засоби називаються активами» [14].

О. Гудзь визначає фінансові ресурси, як – сукупність високоліквідних наявних активів, які перебувають у розпорядженні підприємства й призначені для виконання фінансових зобов'язань і розширеного відтворення [7].

Вчені А. Чупіс, М. Корецький, В. Борисова ув'язують форму, у вигляді якої фінансові ресурси залучаються до відтворювального процесу та джерела їх формування. «Усі кошти, що знаходяться в розпорядженні підприємства і складаються з основних і оборотних засобів, поданих у вартісному виразі, є його фінансовими ресурсами. З іншого боку, загальний розмір фінансових ресурсів підприємства характеризується сукупністю джерел фінансування цих засобів» [13].

Згідно з енциклопедичним словником, ресурси – це «кошти, цінності, запаси, можливості, джерела коштів, доходів» [15]. Тому, на наш погляд більш змістовним є визначення авторів В. Глуценка, В. Новікова, М. Коробова та А. Чупіса, що фінансові ресурси підприємства – це всі кошти підприємства, накопичені в процесі розподілу і перерозподілу виручки та прибутку, акумульовані в цільових джерелах і перетворені у відповідну матеріальну форму, або призначені для здійснення певних витрат для забезпечення безперервності розширеного відтворення [13, 15].

Сьогодні серед науковців немає протиріч щодо складових джерел фінансових ресурсів, до них відносять надходження від реалізації товарної продукції та активів, які не використовуються в господарському обороті, бюджетні асигнування, позики комерційних банків, кредиторську заборгованість, пайові внески, дивіденди і відсотки за цінними паперами, страхові відшкодування.

Разом з тим, автори пропонують різні схеми групування та класифікації джерел формування фінансових ресурсів.

У наукових джерелах більш поширеною є класифікація за ознакою права власності [7, 16, 17]. Виходячи із цього, всі джерела формування фінансових ресурсів, незважаючи на їх різноманітність, поділяються на власні і залучені, що передбачає виділення власних, тобто тих, якими підприємство користується і

розпоряджається на правах власності та залучених (позичених, привернутих), якими суб'єкт господарювання користується і розпоряджається на будь-яких інших умовах, але які за правом власності не належать йому [7].

Автори [3, 16] у складі цієї класифікації виділяють вже три основні групи джерел: власні, позикові та залучені. П. Стецюк відмічає, що такий поділ джерел формування фінансових ресурсів є більш прийнятним з позицій управління фінансовими ресурсами.

В окремих роботах за способом формування джерела фінансових ресурсів класифікують як зовнішні та внутрішні. До внутрішніх джерел фінансових ресурсів відносять виручку від реалізації продукції, робіт та послуг, надходження від фінансової та інвестиційної діяльності, внески акціонерів тощо, до зовнішніх – бюджетні асигнування, кредити та позики, кредиторську заборгованість, страхові відшкодування, надходження від галузевих структур у порядку перерозподілу тощо [6].

В бухгалтерському обліку та фінансовій звітності практичне застосування знаходить поділ джерел формування фінансових ресурсів підприємства за елементами пасиву балансу. Оскільки бухгалтерський баланс підприємства є базовим елементом інформаційного забезпечення фінансового аналізу, то така класифікація необхідна при аналізі, плануванні, прогнозуванні і в управлінні фінансовими ресурсами підприємства.

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє визначення оптимальної структури їхніх джерел. Теорія фінансів вчить, що підвищення питомої ваги власних коштів позитивно впливає на фінансову діяльність підприємств. Висока питома вага залучених коштів ускладнює фінансову діяльність підприємства та потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківські кредити, дивідендів за акціями, відсотків за облігаціями, зменшує ліквідність балансу підприємства, підвищує фінансовий ризик [17].

Специфіка сільськогосподарського виробництва, а саме наявність значного часового лага у здійсненні витрат та надходжень від реалізації продукції,

неспівпадання в часі компенсації понесених на виробництво витрат за рахунок надходжень від реалізації продукції роблять формування фінансових ресурсів за рахунок лише власних джерел або неможливим, або неефективним [9, 10].

Успішно функціонуючі сільськогосподарські підприємства при формуванні фінансових ресурсів користуються не лише власними джерелами. Значну питому вагу в джерелах формування фінансових ресурсів повинні займати залучені фінансові ресурси, а серед них – кредити та кредиторська заборгованість. Залучення кредитів для сільськогосподарських товаровиробників є не вимушеним заходом, а об'єктивною необхідністю ефективної господарської діяльності [11, 12]. Питома вага залучених кредитів у виробничих витратах повинна

становити 50-60 %.

Висновки. Таким чином, формування та використання фінансових ресурсів мають важливе значення для функціонування і розвитку підприємства. Фінансові ресурси відображають сукупність нагромаджень і доходів, які перебувають в розпорядженні підприємства, накопичені в процесі розподілу і перерозподілу виручки та прибутку, акумульовані в цільових джерелах і перетворені у відповідну матеріальну форму, або призначені для здійснення витрат для забезпечення розширеного відтворення. Перехід до ринкового механізму господарювання, нажалть, супроводжувався негативними тенденціями, які призвели до скорочення обсягів власних фінансових ресурсів і перепон у доступі сільськогосподарських підприємств до зовнішніх джерел фінансування.

Література

1. Аранчій В. І. Фінанси підприємств: [Навчальний посібник] / В. І. Аранчій. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
2. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємства: [Підручник] / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: Либідь, 2002. – 384 с.
3. Буряк Л. Д. Фінанси підприємств: [Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / Л. Д. Буряк, Є. В. Вакуленко, А. П. Куліш та ін. – К.: КНЕУ, 2003. – 165 с.
4. Василик О. Д. Бюджетна система України: [Підручник] / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 406 с.
5. Глущенко В. В. Фінансово-кредитний механізм в умовах розвитку хозрасчета / В. В. Глущенко, В. Г. Новиков, М. Я. Коробов. – Харків: Изд-во «Основа», 1990. – 176 с.
6. Гриньова В. М. Фінанси підприємств: [Навч. посіб.] / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання-Прес, 2004. – 424 с.
7. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: [Монографія] / О. Є. Гудзь. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
8. Лайко П. А. Фінанси підприємств: [Підручник для студ. вузів] / П. А. Лайко, М. В. Мних. – К.: Знання України, 2004. – 428 с.
9. Мазнев Г. Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору / Г. Є. Мазнев // Економіка АПК. – 2014. – № 9. – С. 5-13.
10. Малій О. Г. Кредитоспроможність позичальника: особливості аграрної сфери / О. Г. Малій // Економіка АПК. – 2004. – № 5. – С. 89-98.
11. Малій О. Г. Методичний підхід щодо визначення ефективності банківського кредитування / О. Г. Малій // Економіка і управління. Науково-практичний журнал. – 2006. – № 5. – С. 102-106.
12. Малій О. Г. Фінансово-кредитні відносини в АПК: [монографія] / О. Г. Малій. – Харків: ХНТУСГ, 2008. – 210 с.
13. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища

- підприємства: науково-методичне видання / [Чупіс А.В., М. Х. Корецький, О. Л. Кашенко та ін.]; за ред. д.е.н., професора А. В. Чупіса. – Суми: Видавництво «Довкілля», 2001. – 404 с.
14. Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання: Кол. монографія у двох томах. Т. 2 / За ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнева. – К.: ІАЕ, 2001. – 851 с.
 15. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. – [4-е изд.]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1988. – 1600 с.
 16. Стецюк П. А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: [Монографія] / П. А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 370 с.
 17. Фінанси підприємств: [підручник] / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.]; під ред. А. М. Поддєрьогіна. – [7-ме вид.]. – К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.
 18. Brigham E., Gapenski L., Ehrhardt M. Financial management. Theory and practice / E. Brigham, L. Gapenski, M. Ehrhardt. – Copyright. The Dryden Press Harcourt Brace College Publishers. 1999. – 1087 p.

References

1. Aranchiy V.I. (2004). *Finansy pidpryyemstvo [The Finance companies]*. Kiev: VD «Professional», 2004, p. 304 [in Ukrainian].
2. Bandurka O.M., Korobov P.I., Orlov P.I., Petrova K.Ya. (2002). *Finansova diyal'nist' pidpryyemstva [The financial activity of the enterprise]*. (2d ed.), Kiev: Lybid', p. 384 [in Ukrainian].
3. Buryak L.D., Vakulenko Ye.V., Kulish A.P. et al. (2003). *Finansy pidpryyemstvo [The Finance companies]*. Kiev: KNEU, p. 165 [in Ukrainian].
4. Vasylyk O.D., Pavlyuk K.V. (2004). *Byudzhetna systema Ukrayiny [The budget system of Ukraine]*. Kiev: Tsentr navchal'noyi literatury, p. 406 [in Ukrainian].
5. Hlushchenko V.V., Novykov V.H., Korobov M.Ya. et al. (1990). *Finansovo-kreditnyy mekhanizm v usloviyakh razvitiya khozrascheta [Financial-credit mechanism in the development of self-financing]*. Khar'kov: Yzd-vo «Osnova», p. 176 [in Russian].

6. Hryn'ova V.M., Koyuda V.O. (2004). *Finansy pidpryyemstvo [The Finance companies]*. (2d ed.), Kiev: Znannya-Pres, p. 424 [in Ukrainian].
7. Hudz' O.Ye. (2007). *Finansovi resursy sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv [Financial resources of agricultural enterprises]*. Kiev: NNTs IAE, p. 578 [in Ukrainian].
8. Layko P.A., Mnykh M.V. (2004). *Finansy pidpryyemstvo [The Finance companies]*. Kiev: Znannya Ukrayiny, p. 428 [in Ukrainian].
9. Maznev H.E. (2014). Problemy finansovoho zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku ahrarnoho sektoru [Problems of financial provision of innovative development of agrarian sector]. *Ekonomika APK – Ekonomika AIC*, No 9, pp. 5-13 [in Ukrainian].
10. Maliy O.H. (2004). Kredytopromozhnist' pozychal'nyka: osoblyvosti ahrarnoyi sfery [The creditworthiness of the borrower: the peculiarities of the agrarian sector]. *Ekonomika APK – Ekonomika AIC*, No 5, pp. 89-98 [in Ukrainian].
11. Maliy O.H. (2006). Metodichnyy pidkhid shchodo vyznachennya efektyvnosti bankiv's'koho kredytuvannya [Methodical approach to determination of the effectiveness of Bank lending]. *Ekonomika i upravlinnya. Naukovo-praktychnyy zhurnal – Economy and management. Scientific and practical journal*, No 5, pp. 102-106 [in Ukrainian].
12. Maliy O.H. (2008). *Finansovo-kredytnei vidnosyny v APK [Financial and credit relations in agriculture]*. Kharkiv: KhNTUSH, p. 210 [in Ukrainian].
13. Chupis A.V., Korets'kyi M.Kh., Kashenko O.L. et al. (2001). *Otsinka, analiz, planuovannya finansovoho stanovyshcha pidpryyemstva: naukovo-metodychne vydannya [Assessment, analysis, planning financial situation of the enterprise: scientific-methodical edition]*. A.V. Chupis (Ed.). Sumy: Vydavnytstvo «Dovkillya», p. 404 [in Ukrainian].
14. Sabluk P.T., Ambrosov V.Ya., Maznyev H.E. (Eds.). (2001). *Problemy efektyvnoho funktsionuvannya APK v umovakh novykh form vlasnosti ta hospodaryuvannya [Problems of effective functioning of agroindustrial complex in the context of new forms of ownership and management]*. P.T. Sabluk, V.Ya. Ambrosov, H.E. Maznyev (Ed.). (Vols. 1-2; Vol. 1). Kiev: IAE, p. 851 [in Ukrainian].
15. Prokhorov A.M. (Eds.). (1988). *Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar' [Soviet encyclopedic dictionary]*. (4d ed.). Moscow: Sov. Entsiklopediya, p. 1600 [in Russian].
16. Stetsyuk P.A. (2009). *Stratehiya i taktika upravlinnya finansovymy resursamy sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv [Strategy and tactics of managing financial resources of agricultural enterprises]*. Kiev: NNTs IAE, p. 370 [in Ukrainian].
17. Poddyer'ohin A.M., Bilyk M.D., Buryak L.D. et al. (2008). *Finansy pidpryyemstvo [The Finance companies]*. A.M. Poddyer'ohin (Ed.). (7d ed.). Kiev: KNEU, p. 552 [in Ukrainian].
18. Brigham E., Gapenski L., Ehrhardt M. (1999). *Financial management. Theory and practice*, Copyright. The Dryden Press Harcourt Brace College Publishers, p. 1087 [in English].

Аннотация

Малий Е.Г. Финансовые ресурсы предприятий и источники их формирования: теоретические аспекты

Целью статьи является обобщение теоретических аспектов формирования и функционирования финансовых ресурсов предприятий.

Финансовые ресурсы являются одним из фундаментальных понятий финансовой науки. Однако до сих пор среди ученых еще нет общепринятой точки зрения относительно теории данного вопроса. Их взгляды противоречивы и сводятся к широкой дискуссии о финансовых ресурсах как самостоятельной финансовой категории.

Финансовые ресурсы отражают совокупность накоплений и доходов, которые находятся в распоряжении предприятия, накопленные в процессе распределения и перераспределения выручки и прибыли, аккумулированные в целевых источниках и превращены в соответствующую материальную форму, или предназначенные для осуществления расходов для обеспечения расширенного воспроизводства. Переход к рыночному механизму хозяйствования, к сожалению, сопровождался негативными тенденциями, которые привели к сокращению объемов собственных финансовых ресурсов и препятствий в доступе сельскохозяйственных предприятий к внешним источникам финансирования.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, источники формирования финансовых ресурсов, собственные финансовые ресурсы, привлеченные финансовые ресурсы, финансовые отношения.

Abstract

Maliy E.G. Financial resources companies and sources of their formation: theoretical aspects

The article is a synthesis of theoretical aspects of formation and functioning of the financial resources of enterprises. Financial resources are one of the fundamental concepts of financial science. However, until now among scientists no common point of view on the theory of the subject. Their views are controversial and are reduced to the general discussion on the financial resources as independent financial categories.

Financial resources reflect the aggregate savings and revenues that are held by the company accumulated in the distribution and redistribution of revenues and profits accumulated in the target sources and converted to the corresponding material form, or are intended for expenditure for expanded reproduction. The transition to market economy mechanism, unfortunately, accompanied by negative trends that led to the reduction of own financial resources and obstacles in accessing agricultural enterprises to external financing.

Keywords: financial resources, sources of funds, their own financial resources involved financial resources, financial relations.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2016 р.

